Απόστολος Λ. Πιερρής

Η Αρχή του Όντος: Λόγος περί Πρώτων Αρχών στην Πρώιμη Ιωνική Φιλοσοφία.

Ο άνθρωπος βρίσκεται μέσα στην πραγματικότητα. Ανακαλύπτει τον εαυτό του μέσα στον κόσμο. Το εν-τω-κόσμω-είναι του ανθρώπου είναι η θεμελιώδης κατηγορία της ύπαρξης του φυσικού ανθρώπου. Υπάρχω σημαίνει είμαι μέρος του Κοσμικού όλου.
Ο Έλληνας βιώνει τη φυσική πραγματικότητα ως «Κόσμο», ως «Διακόσμηση», ως διατεταγμένο όλο, ως εναρμόνια ολότητα, ήτοι ενότητα διαφοροποιημένων αλληλοσυμπεπλεγμένων μερών, μελών, στοιχείων, εν γένει συνιστωσών, συνυφιστάμενων σε συνάρτηση αρμονίας. Το Κάλλος είναι η βασική κατηγορία ύπαρξης του Ελληνισμού. Το εν-τω-κόσμω-είναι του ανθρώπου για τον Έλληνα είναι το εν-τω-κάλλει-είναι. Ο άνθρωπος ουσιώνεται κατά μορφήν εν κάλλει της αρμονίας της ιδιάζουσας ταυτότητάς του.
Ο Κόσμος ως Κάλλος αποκαλύπτει το Είναι ως τελειότητα και αποκαλύπτεται στον Ελληνισμό ως αναγκαίως ευσταθές καλώς διατεταγμένον όλον. Τρεις όροι ύπαρξης περατώνουν τον Κόσμο:

1) αρμονική ενότητα πολλαπλότητας, ολότητα, εν εκ πολλών.
2) σταθερότης στη μεταβλητότητα, τάξη του όντος και ρυθμός του γίγνεσθαι.
3) αναγκαιότητα της μορφής του όντος (ως εναρμόνιας δομής στον χώρο και τον χρόνο) πέρα από την ενδεχομενικότητα των μερικών όντων (το ατομικό ον ενδέχεται να είναι και να μην είναι απολύτως (υφιστάμενον ή μη υφιστάμενον) και σχετικά προς τούτο ή εκείνο το ιδίωμα του όντος, αλλά η κοσμική τάξη και ο κοσμικός ρυθμός είναι αναγκαία δεδομένα και δεν δύναται να μην είναι).
Η Φιλοσοφία γεννάται με το ερώτημα του Γιατί οι όροι ύπαρξης του φυσικού όντος πληρούνται. Η ανάδυση του Λόγου σηματοδοτεί τη θέση του προβλήματος της πρώτης Αρχής. Πρώτη Αρχή είναι η αιτία που δίνει τον λόγο ύπαρξης ενός δεδομένου χωρίς η ίδια να χρειάζεται λόγο ύπαρξης. Είναι η τελική απάντηση στο Γιατί της ύπαρξης που η θέση της αποκλείει τη θέση-εν-ερωτήματι της ίδιας.
Η πρώτη αρχή ειναι οντολογικά αναγκαία. Χωρίς αυτήν η αλυσίδα των αιτίων δεν θα επεραίνετο και άρα το προς εξήγηση δεδομένο θα εστερείτο λόγου ύπαρξης αναρτώμενο εκ

μιας απείρου πρόβασης προς αίτια αιτίων. Χωρίς σημείο σταθερής ανάρτησης η αλυσίδα των αιτίων θα κατέρρεε και με αυτήν τα εμπειρικά δεδομένα της κοσμικής ύπαρξης. Η πρώτη αρχή ίστησι την αναγωγή στο άπειρο των λόγων ύπαρξης. Η reductio ad infinitum αποτελεί απόδειξη οντολογικής αδυνατότητας, γιατί στερεί το δεδομένο από οντολογική θεμελίωση, και συνεπώς από αποχρώντα λόγο ύπαρξης.

Η Φιλοσοφία γεννήθηκε ως αναζήτηση της πρώτης αρχής του Κόσμου, πρώτιστης αιτίας της φυσικής ύπαρξης. Ο Λόγος, άμα τη αναδύσει του, διατύπωσε το βασικό πρόβλημα της «φύσης» της ύπαρξης με τους διαχρονικούς και καθολικούς όρους αναφοράς του.

Η ύπαρξη είναι ο Κόσμος. Ο Κόσμος είναι «Κόσμος», κάλλος, γιατί πληροί τους τρεις προαναφερθέντες όρους του Είναι ως Κόσμου. Από το άλλο μέρος το Είναι του Κόσμου, ως δεδομένο, δεν είναι το απόλυτο και έσχατο δεδομένο, αλλά χρειάζεται οντολογική εξήγηση και αιτιολόγηση. Η οντολογική εξήγηση εξηγεί ταυτόχρονα το Είναι και το νόημα του δεδομένου, γιατί το νοείν ταυτίζεται προς το είναι: σημασία και γεγονός συμπίπτουν. Το νόημα του όντος είναι η τάξη του, η αρμονία του. Η οντολογική αιτία δίνει την πλήρη εξήγηση του δεδομένου: στην αιτία εμπερικλείεται η ύπαρξη και το νόημα του αποτελέσματος.

Ο άμεσος λόγος της ύπαρξης είναι η μορφή του όντος. Κάτι είναι (υπάρχει) με το να είναι κάτι, με το να είναι εν τι, κάτι ορισμένο, ένα κάτι, αυτό και όχι άλλο. Η ταυτότητα του όντος είναι η ουσία του, αυτή είναι ταυτοχρόνως και η ετερότητα από όλα τα άλλα, από όλες τις άλλες μορφές του Είναι. Το Είναι είναι μορφή. Η ουσία προηγείται της ύπαρξης, το εν προηγείται (οντολογικά) του όντος, το είναι έπεται από το εν είναι.

Η ουσία είναι ο άμεσος και εσωτερικός λόγος του όντος, είναι η εσωτερική αιτία του. Ακριβέστερα είναι η προσεχής εξωτερική αιτία που προβάλλεται ως ενύπαρκτη υποστασιοποιώντας έτσι το ον. Γιατί το ον δεν υφίσταται παρά ως συγκεκριμένο μερικό «τι», ως ειδικό ουσιώδες «τι», ως γενικό κατηγορικό «τι», ως ον εν, ως εν. Έχω αναλύσει μέχρι τινός το ακανθώδες ζήτημα, κυρίως εν αναφορά προς τον Παρμενίδη, χρήζει όμως μεγαλύτερης εμβάθυνσης.

Πάντως η ουσία είναι η πρώτη μεταφυσική κατηγορία του κλασσικού φιλοσοφικού λόγου. Και πάλι έχω επανειλημμένα αναλύσει την κατηγορία αυτή στη γενική θεωρία της οντολογίας. Συγχρόνως όμως, ο Λόγος θέτει και τη δεύτερη μεταφυσική κατηγορία στη σύλληψη της πραγματικότητας (ταύτιση με αυτήν): τη Φύση. Η Φύση είναι το ον ως προ-ιόν (προ-ίημι, προέρχομαι) εξ αρχής, ως απο-τέλεσμα αιτίας.

Βεβαίως το ον, απολύτως, δεν αρχίζει καθ' οιονδήποτε τρόπο, δεν άρχεται να υπάρχει, δεν εμφανίζεται στην ύπαρξη σε ένα δεδομένο σημείο και στιγμή. Αλλά η εμπειρία του κόσμου, του εν-τω-κόσμω-είναι, είναι βίωμα της φυσικής ύπαρξης, ύπαρξης που «φύεται», που γίνεται, που γεννάται, που αρχίζει να υπάρχει, συνεχίζει και, αναγκαίως, τελευτά. Το φυσικό ον είναι προ-ιόν κατά τη μερικότητά του, αλλά η ουσία του καθ' εαυτή δεν γεννάται, δεν προ-έρχεται, δεν απο-τελείται εξ αιτίας (ως αποτέλεσμα αιτίας). Η τελειότητα της ουσίας του μερικού όντος είναι η υπεσχημένη αιωνιότητά του.

Ο άνθρωπος ανακαλύπτει εαυτόν εν τω κόσμω. Τίθεται με αυτήν την αποκάλυψη το ερώτημα του εν-τω-κόσμω-είναι, το ερώτημα του φυσικού όντος, του «φυομένου» όντος, του προ-ιόντος όντος εκ προ-όντος. Η κατηγορία της «φύσης» στον Ελληνισμό γεφυρώνει το χρονικά πεπερασμένο του μερικού όντος με την αϊδιότητα του όντως όντος. Το εν-τω-κόσμω-είναι είναι απόλυτο και σχετικό ταυτοχρόνως, είναι άχρονο και έγχρονο, είναι αιώνιο και θνητό (ως έχον γένναν). Το Μέγα Ερώτημα της Χριστολογίας τίθεται ήδη με την έναρξη της Ελληνικής Φιλοσοφίας. Πώς το Παρμενίδιο Είναι φανερώνεται ως κοσμικό ον;

Πώς η αιτία ενυπάρχει στο αποτέλεσμα; Πώς η αρχή υφίσταται και στο προϊόν εξ αυτής; Ο Λαβύρινθος του αινίγματος της ύπαρξης είναι ακόμη πιο δαιδαλώδης. Με τον Πλάτωνα αρχίζει η δεύτερη μεγάλη περίοδος της αρχαίας φιλοσοφίας. Και με τον Πλάτωνα εισάγεται περιπλοκή δευτέρας τάξεως επί της προμνημονευθείσης. Διότι όχι μόνον η φυσική τάξις της κοσμικής ύπαρξης προϋποθέτει «φύσιν» και υποστατική έναρξη του εν-τω-κόσμω-όντος, αλλά και η ίδια η αΐδια πλοκή των ουσιών εμφαίνει σχέσεις αιτίας και αποτελέσματος, αρχής και προϊόντος – όχι χρονολογικής διαδοχής αυτήν τη φορά αλλά οντολογικής συνεπαγωγής. Ο άνθρωπος φέρ' ειπείν ως ουσιώδες είδος προϋποθέτει το ζώον ως ουσιώδες γένος, και αντιστρόφως η ζωότης είναι οντολογική προϋπόθεση, και άρα αρχή και αιτία, για την ανθρωπότητα. Ο Κόσμος των Ιδεών δηλαδή διαρθρώνεται κατά σχέσεις συνεξάρτησης όπως και ο αισθητός κόσμος του φυσικού είναι, αν και στην πρώτη περίπτωση ο χρόνος δεν υπεισέρχεται στους άχρονους και αΐδιους οντολογικούς συσχετισμούς. Όμως η αρχή έχει εφαρμογή και στα δυο «Σύμπαντα» της πραγματικότητας.

Μένουμε όμως προς το παρόν (προσέξτε την εισαγωγή του χρόνου, «προς το παρόν», στην άχρονη λογική ανάλυση) στην αρχή της φιλοσοφικής σκέψης, αρχή χρονολογική και αρχή οντολογική. Στη χρονική αρχή της λοιπόν η φιλοσοφία θέτει το ερώτημα περί της αρχής του όντος. Η άμεση εμπειρία μαρτυρεί την εναρκτικότητα των φυσικών όντων του Κόσμου τούτου. Αλλά το ερώτημα αναφέρεται στην εναρκτικότητα του όντος εν γένει. Ποια είναι η οντολογική αρχή του όντος;
Το ερώτημα ορίζει την Ελληνική Φιλοσοφία. Κάθε φάση της οργανικής εξέλιξής της το θέτει υπό διάφορο μορφή αλλά μια Urform διήκει δι' όλων αυτών των αλληλοσυνδεδεμένων μεταμορφώσεων. Στην πρώτη φάση, το ερώτημα έχει τη μορφή που ορίζει τη Φιλοσοφία ως Φυσιολογία. Ο λόγος περί φύσεως συνδέει την απαίτηση για ουσιολογία με αυτήν για αρχολογία πληρουμένης και της τριπλής συνθήκης που προανέφερα, ενότητας – σταθερότητας – αναγκαιότητας, συνθήκης η οποία διαρθρώνει το συστατικό του Ελληνισμού βίωμα της ύπαρξης ως κάλλους. Ποια είναι η ουσία των όντων και του όντος ως όντος. Ποια είναι η αρχή των όντων και του όντος ως όντος. Ποια είναι η ουσία και η αρχή του όντος δεδομένης της τριπλής συνθήκης της κοσμικής ύπαρξης. Η αρχή κάθε επιστήμης έχει ταυτοχρόνως τεθεί. Η φιλοσοφία είναι η αρχή κάθε επιστήμης.
Η αρχή, ανάπτυξη και ακμή της κλασικής φιλοσοφικής σκέψης έχει την τελεολογική (όχι μηχανιστική) αναγκαιότητα μιας οργανικής ολότητας. Η πρώτη απάντηση στο ερώτημα της αρχής, που ετέθη ευθύς εξ αρχής, έλαβε χώρα στη Μίλητο και χρόνο στην αρχή του γονιμότατου 6ου αιώνα π.Χ., τον αιώνα της Δημιουργικής Κρίσης του Ελληνισμού. Και η απάντηση σε ένα ορθώς τεθημένο ερώτημα ήταν απλή στη θεμελιώδη δομή της. Κατά τον Θαλή ουσία και αρχή των κοσμικών όντων είναι το ύδωρ. Έτσι, με μία κίνηση, ταυτοχρόνως ικανοποιείται και η τριπλή συνθήκη. Ο κόσμος έχει ενότητα, γιατί μια και η αυτή είναι η ουσία του: η φύση είναι ύδωρ εξ ύδατος. Ο κόσμος έχει τάξη, γιατί μια και η αυτή είναι η αρχή του: η δομή των προ-ιόντων ανάγεται στην κοινή αιτία τους. Ο κόσμος έχει αναγκαιότητα, γιατί μια είναι η αρχή και ουσία του, και δεν υπάρχει άλλο τι που θα μπορούσε να διαταράξει τον νόμο της ενέργειάς της. Η ουσία εμποδίζει δε την αυθαιρεσία της αρχής και αιτίας, καταργεί αυτήν τη δυνατότητά της. Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του Μονισμού διατρανώνονται με αυτήν την μεγαλόπρεπα απλή λύση του αινίγματος του Κόσμου.
Δυο είναι οι βασικές αντι-θέσεις που ελλόγως φύονται επί της θέσης του Θαλή. Η πρώτη επισημαίνει κάποια γενικότητα στην εκπλήρωση της τριπλής συνθήκης. Ο νους επιζητεί να

νοήσει την ειδικώς ισχύουσα τάξη και ρυθμό του κοσμικού όντος, και ο λόγος χρειάζεται να διαρθρώσει πώς η αρχή και αιτία εξηγεί οντολογικά την ειδική αυτή τάξη και ρυθμό της φύσης: η ειδική γέννα (φύση) πρέπει να αιτιολογεί τον ειδικό οργανισμό (φύση). Θα δούμε αμέσως μετά πώς αυτό το έλλειμμα οδηγεί αναπόδραστα στη δεύτερη Μιλήσια θέση του Αναξίμανδρου. Αλλά πρώτα να θεωρήσουμε την άλλη αντίθεση στην θέση του Θαλή, το κριτικό ερώτημα που είναι οντολογική απορία: γιατί το Ὕδωρ;
[Δείτε επ' αυτού τη μελέτη μου «First Principles and the Beginning of Philosophy» στο site του Ινστιτούτου, section "Research Projects", κατηγορία "The Emergence of Reason from the Spirit of Mystery"].
Η νόηση του ερωτήματος αυτού καθιστά αφ' εαυτής ατελή τη Θαλήσια θέση. Γιατί αν η προσβαλλόμενη πρώτη αρχή ελλόγως απογεννά ερώτημα για τη δική της αρχή, τότε δεν είναι πρώτη αρχή. Η πρώτη αρχή σταματά τελεσίδικα την άνοδο προς την οντολογική αιτία των όντων.
Βέβαια ο Θαλής είχε προ αυτού τρεις στηρικτικές ομάδες λόγων. Μια ήταν η διαδεδομένη έμφαση σε υδάτινες κοσμογονικές αρχές στο πεδίο της Μεσανατολικής θρησκευτικότητας (Αιγυπτιακή ανάδυση του πρωτόγονου Λόφου από την αρχέγονη θάλασσα, Βαβυλωνιακή ανεπτυγμένη υδατολογία απαρχών, τα προ της Δημιουργίας ύδατα της Βίβλου, Φοινικική θρησκειολογία). Ακόμη και στον Ελληνικό χώρο, πανάρχαια και ισχυρή, αν και «μη-κανονική», απαντώμενη πάντως όμως ήδη στην Ιλιάδα, ήταν η παράδοση ότι η αρχή των πάντων είναι από τον Ωκεανό και την Τηθύ μάλλον παρά από τον Ουρανό και τη Γη. Η σημασία της θαλάσσιας Θέτιδος (Θέτις ~ Τηθύς ~ τίθημι) συναρτάται προς την ίδια ροπή.
[Δείτε σχετικά και αναλυτικά την πραγματεία μου « Ο Μονισμός του σκότους και ο Δυισμός Πέρατος και Απείρου», από το βιβλίο μου «Περί Τέλους», (και την εκδοχή στα Αγγλικά "The Monism of Darkness and the Dualism of Limit and indeterminacy") στο site του Ινστιτούτου, ίδιο τμήμα και κατηγορία ως ανωτέρω].
Δεύτερη ομάδα μαρτύρησης αληθείας για την Θαλήτειο θέση είναι οι εμπειρικές διαπιστώσεις που συνοψίζει ο Αριστοτέλης. Η γένεση και διατήρηση εν ζωή των ζώων και φυτών συναρτάται καίρια προς την υγρότητα. Ειδικά στη «φύση» των ζώων ο σπερματικός χαρακτήρας και η σύλληψη, όπως και η τροφή, συνίστανται στην ουσία και δράση της υγρότητας.
Αναλύει ο Αριστοτέλης (Μεταφυσικά, A 983b19 sqq. = DK11 A12): ἀλλὰ Θαλῆς μὲν ὁ τῆς τοιαύτης ἀρχηγὸς φιλοσοφίας ὕδωρ εἶναί φησι [δηλ. την αρχήν] (διὸ καὶ τὴν γῆν ἐφ᾽ ὕδατος ἀπεφαίνετο εἶναι), λαβὼν ἴσως τὴν ὑπόληψιν ταύτην ἐκ τοῦ πάντων ὁρᾶν τὴν τροφὴν ὑγρὰν οὖσαν καὶ αὐτὸ τὸ θερμὸν ἐκ τούτου γιγνόμενον καὶ τούτῳ ζῶν (τὸ δ᾽ ἐξ οὗ γίγνεται, τοῦτ᾽ ἐστὶν ἀρχὴ πάντων), διά τε δὴ τοῦτο τὴν ὑπόληψιν λαβὼν ταύτην καὶ διὰ τὸ πάντων τὰ σπέρματα τὴν φύσιν ὑγρὰν ἔχειν· τὸ δ᾽ ὕδωρ ἀρχὴ τῆς φύσεως ἐστι τοῖς ὑγροῖς. εἰσὶ δέ τινες οἱ καὶ τοὺς παμπαλαίους καὶ πολὺ πρὸ τῆς νῦν γενέσεως καὶ πρώτους θεολογήσαντας οὕτως ὀίονται περὶ τῆς φύσεως ὑπολαβεῖν· Ὠκεανόν τε γὰρ καὶ Τηθὺν ἐποίησαν τῆς γενέσεως πατέρας [Ὅμηρος, Ιλιάς, Ξ 201] καὶ τὸν ὅρκον τῶν θεῶν ὕδωρ, τὴν καλουμένην ὑπ᾽ αὐτῶν Στύγα τῶν ποιητῶν [Ο 37 καὶ ἀλλοῦ]· τιμιώτατον μὲν γὰρ τὸ πρεσβύτατον, ὅρκος δὲ τὸ τιμιώτατόν ἐστιν.
Τρίτη και τελεσιουργός επιμαρτύρηση της υγράς αρχής των όλων είναι ο εναρμονισμός της φυσικής ποιότητας του υγρού και συμβολικών χαρακτηριστικών του. Η υγρά κατάσταση της ύλης φαίνεται να αντιστοιχεί σε πυκνότητα σύστασης κείμενη μεταξύ της στερεάς και της αερίου. Από το ένα μέρος η πυκνότητα στα στερεά φθάνει στο άκρο να αποκρυσταλλώνει μια ανελαστική δομή που υπό πίεση ή καταπόνηση ή πρόκληση θραύεται παρά αλλάζει. Από

το άλλο η αραιότητα του αέρα οδηγεί στο αντίθετο άκρο του να χαρακτηρίζεται από υψηλότατη ελαστικότητα, έτσι ώστε να μην προβάλλει ικανή αντίσταση στην πλαστική πίεση διαμόρφωσης. Με αυτόν τον τρόπο αδυνατεί να αναλάβει μορφή. Στο στερεό τα μόρια έχουν μεγάλη συνοχή σε ανελαστική δομή. Στον αέρα η συνοχή των μορίων είναι μαλακή, συμβατή με απόλυτο ελαστικότητα στους συσχετισμούς μεταξύ των. Το υγρό έχει τέτοιο ενδιάμεσο συντελεστή συνοχής μεταξύ σκληρότητας και μαλακότητας, ώστε να μπορεί να ρεύσει.

Η ροή είναι το χαρακτηριστικό ιδίωμα του υγρού. Και η υψηλή του αντίσταση στην αλλαγή της πυκνότητάς του (δηλαδή της ιδιοταυτότητάς του) – υψηλότερη και από τα στερεά, γιατί το υγρό δεν θραύεται υπό υπερβολική πίεση όπως το στερεό. Αυτή η ιδιάζουσα συνοχή των μερών του υγρού μεταξύ τους, άθραυστη αλλά ευπροσάρμοστη σε κάθε σχήμα αλληλουχίας, θεμελιώνει τη δύναμη της ροής. Ο συμβολισμός είναι της ζωής με την τελεολογική συγκέντρωση δυναμικού και σύγκλιση των ενεργειών της. Οι ροές είναι τα κανάλια της ζωής κάθε φυσικού συστήματος. Τα υγρά παρέχουν τη ζώσα κινηματική ενός συστήματος. Σκεφτείτε το αίμα και το σπέρμα σε έναν οργανισμό. Το χρήμα και την πληροφορία/γνώση σε μια οικονομία. Την κοινότητα ιδεών και αξιών σε ένα πολιτιστικό σύστημα. Τις κρίσεις και πολιτικές επιλογές των μεγάλων αριθμών σε μια κοινωνία. Όλα τα ζωτικά είναι θέμα ροών.

Το χαρακτηριστικό της ροής υπάρχει κατά έναν τρόπο και στον αέρα. Πρόκειται για τον άνεμο. Είναι σημαδιακό ότι το Πνεύμα του ανέμου φορτώθηκε τόσο ισχυρό «πνευματικό» συμβολισμό. Η υπερέχουσα ισχύς επίσης του ανισχυρότατου ως αραιότατου, του ανέμου όταν πνέει, βρίθει ασφαλώς συμβολισμού. Έτσι η ζώσα πνοή του αέρα και το πνεύμα της διανοίας του, τον ώθησαν ώστε να καταλάβει τη θέση της πρώτης αρχής και ουσίας της κοσμικής φύσης ήδη στον τρίτο της Μιλησιακής τριάδας, στον Αναξιμένη.

[Για την σημασία της επιλογής του ενός ή του άλλου στοιχείου ως αρχής της πραγματικότητας στην ΠροΠλατωνική Φιλοσοφία, δείτε την μελέτη μου «Logos as Ontological Principle of Reality» στο site του Ινστιτούτου, τμήμα Research Projects, κατηγορία Logos in Ancient Greek Philosophy and Christianity.]

Εντούτοις η ροή του αέρα φαίνεται να προϋποθέτει και να εξαρτάται από εξωγενή δύναμη που δημιουργεί τη ροπή. Ενώ αντιθέτως στο υγρό αναπτύσσεται ευθύς ως προκληθεί οιαδήποτε κατάσταση ανομοιογένειας, ανισοτροπίας ή ανισορροπίας σε ένα συνεχές. Το υγρό ρέπει προς τη ροή ευκαιρίας δοθείσης υπό τόσο γενικές συνθήκες που είναι μόνιμα χαρακτηριστικά του κοσμικού είναι. Το αέριο ρέπει προς την ακατεύθυντη διάχυση, να καταλάβει τον μέγιστο διατιθέμενο όγκο προς πάσα κατεύθυνση σε όλες τις διαστάσεις. Η συνοχή των μερών του είναι μεγάλη, αλλά και η γενικευμένη ευπροσαρμοστία τους.

Αυτό το χαρακτηριστικό της μέγιστης διάχυσης χρησιμοποιήθηκε εντούτοις, ιδίως αργότερα στις ύστερες εξελίξεις της αρχαϊκής φιλοσοφίας (φιλοσοφίας της αρχαϊκής περιόδου), ως συμβολισμός του υπέρτατου κράτους του αέρα. Διαπερνά και περιλαμβάνει τα πάντα, το κοσμικό παν. Υπεισέρχεται και διεισδύει στα μύχια της ύπαρξης κάθε φυσικού όντος. Μέγιστο άρα το κράτος της ισχύος του. Θα δούμε τη λογική αυτή να αναπτύσσεται προβαίνοντος του 5ου αιώνα και δολιχοδρομούντος τα ύστερα, όχι χωρίς πρακτικούς και πολιτικούς διαλογισμούς περί της φύσεως της φρονήσεως και των στρατηγικών του imperium. Η λογική αυτή του περιλαμβάνοντος και συνέχοντος κράτους ισχύος εμφανίζεται ήδη στον τρίτο των Μιλησίων, τον Αναξιμένη. “Aetius” I 3, 4 (Diels, Doxographi Graeci, 278) = DK13 B2: ᾽Αναξιμένης Εὐρυστράτου Μιλήσιος ᾽αρχὴν τῶν᾽ όντων ᾽αέρα ᾽απεφήνατο· ᾽εκ γὰρ τούτου πάντα γίγνεσθαι καὶ εἰς αὐτὸν πάλιν ᾽αναλύεσθαι. ‘οἷον ἡ᾽ψυχή, φησίν, ἡ᾽ἡμετέρα ᾽αὴρ

οὖσα συγκρατεῖ ἡμᾶς, καὶ ὅλον τὸν κόσμον πνεῦμα καὶ ἀὴρ περιέχει' (λέγεται δὲ συνωνύμως ἀὴρ καὶ πνεῦμα).

Αλλά τώρα πρόκειται η ερμηνεία της πρώτιστης Μιλησιακής τριάδας, επ' αυτή τη ενάρξει του φιλοσοφείν. Η προβολή του ύδατος, ή και του αέρα, στη θέση και τον ρόλο της αρχής, αιτίας και ουσίας του κοσμικού συστήματος δεν εξηγεί, προσημείωσα, ειδικά αλλά μόνον γενικά την κοσμική τάξη και τον κοσμικό ρυθμό. Οι μεταμορφώσεις της πρώτης αρχής δια «πυκνώσεων και αραιώσεων» σε όλη την πολυμέρεια του αισθητού κόσμου των Φαινομένων, δεν ορίζουν τον κοσμικό νόμο, ποιος ακριβώς είναι, και επομένως δεν εξηγούν την ωρισμένη κανονικότητα του κοσμικού γίγνεσθαι.

[Τον θεμελιώδη ρόλο της πύκνωσης και αραίωσης της πρώτης αρχής και ουσίας του κόσμου στην δημιουργία, δια των μεταμορφώσεών της, της όλης φαντασμαγορίας της φυσικής ύπαρξης εμφατικά δηλώνουν οι αρχαίες δοξογραφίες.

Simplicius, In Phys., 24, 26 (Theophrastus, Physicorum Opiniones, fr. 2., Diels, Doxographi graeci, 476) = DK13 A5: ᾽Αναξιμένης δὲ Εὐρυστράτου Μιλήσιος, ἑταῖρος γεγονὼς ᾽Αναξιμάνδρου, μίαν μὲν καὶ αὐτὸς τὴν ὑποκειμένην φύσιν καὶ᾽ ἄπειρόν φησιν ὥσπερ᾽ ἐκεῖνος, οὐκ᾽ ἀόριστον δὲ ὥσπερ᾽ ἐκεῖνος, ᾽ἀλλὰ ὡρισμένην, ᾽ἀέρα λέγων αὐτήν· διαφέρειν δὲ μανότητι καὶ πυκνότητι κατὰ τὰς οὐσίας. καὶ᾽ἀραιούμενον μὲν πῦρ γίγνεσθαι, πυκνούμενον δὲ᾽ ἄνεμον, ἐίτα νέφος, ᾽ἔτι δὲ μᾶλλον ὕδωρ, ἐῖτα γῆν, ἐίτα λίθους, τὰ δὲ᾽ ἄλλα᾽ εκ τούτων. κίνησιν δὲ καὶ οὗτος᾽ αἰδιον ποιεῖ, δι᾽ ἣν καὶ τὴν μεταβολὴν γίνεσθαι.

Plutarchus, de primo frigido, 7, 947F = DK13 B1 : ᾽ἠ καθάπερ᾽ Αναξιμένης ὁ᾽ παλαιὸς ᾠ̔ετο, μήτε τὸ ψυχρὸν᾽ εν οὐσίᾳ μήτε τὸ θερμὸν᾽ απολείπωμεν, ᾽αλλὰ πάθη κοινὰ τῆς ὕλης ᾽επιγιγνόμενα ταῖς μεταβολαῖς· τὸ γὰρ συστελλόμενον αὐτῆς καὶ πυκνούμενον ψυχρὸν ἐ῎ναι φησι, τὸ δ᾽ αραιὸν καὶ τὸ χαλαρὸν (οὕτω πως᾽ ονομάσας καὶ τῷ ῥήματι) θερμόν.]

Αντιθέτως, στον Αναξίμανδρο από τη Μίλητο συναντάμε τον πρώτο μεγάλο συστηματικό φιλόσοφο. Επιχειρεί μια σύνθεση που προϊδεάζει για εξελίξεις πολύ πέραν της ιστορικής φάσης την οποία αντιπροσωπεύει.

Η πρώτη αρχή δεν μπορεί να είναι τίποτε από αυτά που συναντούμε στην πραγματικότητα της οποίας την πρώτη αρχή αναζητάμε. Η αλληλοσυνάρτηση των όντων του κοσμικού συστήματος τα κάνει όλα ακατάλληλα για τον ρόλο της απόλυτης πρώτης αρχής. Η οντολογική αιτία ενός όλου δεν μπορεί να είναι κάποιο μέρος αυτού του όλου. Το ίδιο και η ουσία του. Το νερό και ο αέρας, όσο ιδιαίτερα φυσικά χαρακτηριστικά και να έχουν βρίθοντα συμβολισμού και κατάλληλα για φυσική και αλληγορική ερμηνεία των φαινομένων, είναι μέρη του φυσικού συστήματος, ακατάλληλα για την αρχή του.

Το ον (έχουμε νοήσει και στερρώς εχόμεθα την ταυτωτικής αυτής νοεράς εποπτείας), είναι ορισμένο. Κάθε ον είναι κάτι, είναι εν τι. Η πρώτη αστράπτουσα ενόραση του Αναξίμανδρου ήταν ότι η αρχή πρέπει επομένως να είναι αόριστη. Έτσι έθεσε το Άπειρο στην αρχή των πάντων-ωρισμένων-περατωμένων. Το Άπειρο είναι το απολύτως απροσδιόριστο κατά τους οντολογικούς προσδιορισμούς που κάνουν τα όντα να μην είναι μηδέν. Αλλά δεν είναι το Μηδέν, γιατί δεν κάνει την αντιφατική άρνηση του ορισμένου του όντος, αλλά συνιστά τη μήτρα του ορισμένου όντος.

Για να καταλάβουμε σωστά το Αναξιμάνδρειο Άπειρο, χρειάζεται να εννοήσουμε τη δομή του ορισμένου όντος. Το ορισμένο ον καταλαμβάνει μια θέση στο πεδίο απροσδιοριστίας που ορίζεται από δυο αντίθετους πόλους. Π.χ. μια ορισμένη θερμοκρασία ορίζει μια θέση προσδιορισμού στο πεδίο απροσδιοριστίας της θερμοκρασίας, όπως αυτό συγκροτείται από την αντίθεση του θερμού και του ψυχρού.

Το Κοσμικό Σύστημα αποτελείται από ένα πλήθος πεδίων απροσδιοριστίας οριζομένων από

ζεύγη αντιθέτων. Μερικά από αυτά τα ζεύγη αντιθέτων είναι βασικά και στοιχειώδη, είναι θεμελιακά στοιχεία από τα οποία συντίθενται άλλα ανωτέρας τάξεως.
Ο Αριστοτέλης (Φυσικά, Α 4 187a20 sqq.) θεωρεί ότι το Αναξιμάνδρειο Άπειρο είναι η συγκέντρωση (ως εν μείγματι) όλων των ισχυόντων στην πραγματικότητα πεδίων απροσδιοριστίας κατά τον ορισμό των συστατικών αντιθέσεών τους (των ζευγών των πόλων τους) και κατά τη διαρθρωτική δόμησή τους.
Αλλά παρόμοια αντίληψη του Απείρου θα το έκανε σύμμειξη ωρισμένων απροσδιοριστιών, της απροσδοριστίας του θερμού και του ψυχρού και της απροσδιοριστίας του υγρού και του ξηρού και των άλλων βασικών απροσδιοριστιών, ακυρώνωντας έτσι τηναρχετυπική του ιδέα ως απροσδιοριστίας εν γένει, ως του αορίστου ως αορίστου. Σε αυτήν την σύλληψη πρέπει να εμμείνουμε.
Ποια είναι επομένως η κοσμογονία που συναρτάται προς αυτήν την αρχή του Απείρου και αυτόν τον προ-ιόντα κόσμο;
Από το Άπειρο εκκρίνονται τα γόνιμα των θεμελιωδών αντιθέσεων. [DK12 A10]. Το μοντέλο είναι οργανικό. Γονή είναι το σπέρμα. (Παραβλητέα η θεωρία του Φερεκύδη περί εκχύσεως της γονής του Χρόνου στους μυχούς του κόσμου προς δημιουργία του κοσμικού συστήματος). Το πεδίο απροσδιοριστίας του θερμού και ψυχρού εκκρίνεται ως γονιμότητα ωρισμένου προσδιορισμού κατά το ζεύγος των πολικών αντιθέτων θερμού και ψυχρού. Έτσι εκκρίνονται και τα άλλα γόνιμα των βασικών αντιθέσεων. Αυτά αλληλεπιδρώντα δημιουργούν «Κόσμο» ορισμένων όντων, όταν οι γονιμότητες γεννήσουν γέννες, και η απροσδιοριστία θερμού και ψυχρού αρθεί με έναν κατάλληλο ορισμένο προσδιορισμό του συνεχούς αυτού της θερμοκρασίας. Π.χ. στον άνθρωπο αυτός ο καθορισμός εντός του πεδίου του θερμού και του ψυχρού δίνει 36.6°C ως την ευσταθή θερμοκρασία υγείας.
Ποιος είναι ο θεμελιώδης νόμος του προ-ιόντος κόσμου από το Άπειρο; Εννοήσαμε ότι ο Κόσμος παρουσιάζεται στον άνθρωπο, βιωματούντα εαυτόν ως εν-τω-κόσμω-είναι, υπό τη μορφή ικανοποίησης της τριπλής συνθήκης ολότητας-σταθερότητας-αναγκαιότητας. Τώρα μπορούμε να προχωρήσουμε στη διάγνωση του βασικού νόμου της κοσμικής φύσης, και τούτο γιατί γνωρίζουμε τη μορφή του δυναμικού πεδίου του κοσμικού συστήματος. Η μορφή αυτή αντιστοιχεί σε μια συστημική διπολικότητα. Ο Δυϊσμός των αντιθέτων υπό τους όρους της τριπλής συνθήκης καθορίζει τον τύπο της βασικής εξίσωσης του Είναι και συνεπώς τη μορφή της κοσμικής τάξης και ρυθμού του Κόσμου.
Αλλά αυτό επέπρωτο να εκφανθεί με την ανάδειξη του Δυϊσμού των Αρχών, πέρα από την ενόραση της διπολικότητας του κοσμικού πεδίου μεταβολής. Ήταν το μέγεθος του Πυθαγόρα που συνετέλεσε αυτό το επόμενο μέγα βήμα στην οργανική εξέλιξη του Ελληνικού Λόγου μετά την ανάδυσή του στη Μίλητο και την πρώτη του ρηξικέλευθη διείσδυση στο μυστήριο του Είναι με τον Αναξίμανδρο.
Στον Αναξίμανδρο η διπολικότητα βοηθάει να τονώσει μια εμπειρία της κοσμικής τάξης που συλλαμβάνεται αλλιώς.
Τα πράγματα, τα κοσμικά φαινόμενα, ο μέγας πέπλος της μεταβολής, υπακούει σε μια αναπόδραστη ανάγκη. Το καινούργιο γεννιέται από το παλιό. Η νέα ύπαρξη λαμβάνει την υπόστασή της με μια διαδικασία όπου προϋπάρχοντα δεδομένα καταναλώνονται ή συντηρούνται σε νέα μορφή, παραμερίζονται εκτός αυτής ή ενσωματώνονται σε αυτήν, με κάθε τρόπο πάντως κυριαρχούνται από αυτήν. Η αντικατάσταση των παλαιών μορφών από τη νέα δεν σημαίνει τον εξαφανισμό τους αλλά την υποταγή τους. Το μυθολογικό μοντέλο αυτής της διαδικασίας παρέχεται από τις διαδοχές των θεών, όπου κάθε μείζων μεταβολή σημαίνει αλλαγή κυριαρχίας, με τη νέα τάξη των θεών να υπερισχύει της παλαιάς και να

αναλαμβάνει την κοσμοκρατορική λειτουργία. Στην οντολογική τάξη τίποτε δεν καταστρέφεται στο μηδέν και τίποτε δεν δημιουργείται από το μηδέν. Στη γένεση συμβαίνει βία, βία όχι εξαφανισμού αλλά κυριαρχίας.

Ο Νόμος του Κόσμου είναι ότι η βία της γένεσης αντισταθμίζεται αναπόδραστα από τη βία του θανάτου. Και οι δυο βίες ασκούνται μεταξύ των αυτών στοιχείων και μερών του κοσμικού όλου. Αυτά που κυριαρχούνται κατά τη γένεση του νέου από αυτό, αυτά τα ίδια κυριαρχούν κατά τον θάνατό του επ᾽ αυτού. Τα ίδια στοιχεία υπάρχουν αϊδίως. Το πεδίο μεταβολής της κοσμικής ύπαρξης ορίζεται από μια συνεχή βία που ασκούν τα μεν επί των δε, άλλοτε άλλα, και από την αδιάλειπτη αντι-βία που ασκείται εκ μέρους των εκάστοτε βιασθέντων επί των πρότερον βιαστών τους. Το ισοζύγιο της βίας στον κόσμο είναι μηδενικό. Η κοσμική ισορροπία απόλυτη και αδιατάρακτη. Ο Νόμος της Νέμεσης την εδραιώνει και την εξασφαλίζει. Δικαιοσύνη είναι η ισορροπία αμοιβαίων αδικιών.

Αδικία υπάρχει αναγκαία στην κοσμική ύπαρξη για να υπάρχει μεταβολή. Το κοσμικό ον ευρίσκεται σε κατάσταση μεταβολής. Αλλά η συνεχής ροή της μεταβολής δεν διαλύει τη συνοχή του κοσμικού είναι, την ολότητα του κοσμικού συστήματος. Η ενύπαρκτη κοσμική αδικία δεν ματαιώνει το νόημα της ύπαρξης. Αντίθετα το στηρίζει. Είναι μάλιστα το μόνο πραγματιστικό θεμέλιό του, στερεό και ακλόνητο, αφού ριζώνει στον ακατάλυτο νόμο της Νέμεσης. Κάθε βία, τέτοια και τόση οία και όση κάθε φορά ασκείται, εξισούται από την αντίθετη βία, ακριβώς την ίδια σε χαρακτήρα και ποσότητα όσο η αρχική. Ο Νόμος της αναγκαίας ισότητας Δράσης και Αντίδρασης βρίσκει εδώ την οντολογική θεμελίωσή του.

Τα στοιχεία της κοσμικής ύπαρξης, τα όντα του Κόσμου, από μόνα τους θα περιφρουρούσαν την ακατάδεκτη μονότητα της ύπαρξής τους παραμένοντα ανεπικοινώνητα προς τα άλλα, και καταστρέφοντα έτσι εξ αρχής τη δυνατότητα δημιουργίας κοσμικού συστήματος και ολοσχερούς «Κόσμου». Ο Ελληνικός ατομισμός έχει βαθύτατες οντολογικές ρίζες. Τη μεταφυσική του θα δούμε αναπτυσσόμενη διαδηλότερα στον Ελεατισμό. Το ον ρέπει αφ᾽ εαυτού να περιφρουρήσει την άγια περιωπή του απόλυτου Είναι. Κάθε σχέση με ο,τιδήποτε άλλο συνεπάγεται, για την καθαρότητα της ύπαρξής του, οντολογικό μίασμα συνιστάμενο σε κάποια μορφή βιασμού της πάναγνης μορφής του. Και πάλι ο Πλάτων μας βοηθάει να καταλάβουμε σωστά το κυρίαρχο αυτό Ελληνικό βίωμα, προεξεχόντως στον Σοφιστή του.

Αλλά χωρίς επικοινωνία, χωρίς συσχετισμό και κοινωνία, δεν υπάρχει ολοκληρία του κοσμικού όλου. Η πλοκή της ύφανσης του Κοσμικού πέπλου των φαινομένων βασίζεται στη μεταβολή. Το γίγνεσθαι είναι οντολογική προϋπόθεση για το πολυποίκιλο ύφασμα του «Κόσμου» ως πέπλου του Ειναι. Ο χρόνος είναι απαραίτητη συνθήκη της ύφανσης του Κόσμου. Χωρίς Χρόνο δεν υπάρχει «Κόσμος», δεν υπάρχει διακόσμηση και κάλλος της φυσικής ύπαρξης.

Γίγνεσθαι δεν γίνεται και μεταβολή δεν μεταβάλλει χωρίς συσχετισμό και αλληλεπίδραση των σταθερών και αΐδιων στοιχείων της κοσμικής ύπαρξης, όποια κι αν αυτά είναι. Στην άγια καθαρότητα του Είναι κάθε αλληλεπίδραση είναι βιασμός. Για να φτιαχτεί «κόσμος» τα όντα αλληλοβιάζονται. Στην αδικία αυτή ισχύει ο Νόμος της Νέμεσης: η συνολική βία ισούται προς το μηδέν αν ληφθεί με πρόσημο κάθε φορά που ασκείται χαρακτηρίζοντας από ποιον και σε ποιον. Η Δίκη του αντιπεπονθότος (ό,τι έδρασες θα πάθεις) συνιστά την Κοσμική Τάξη.

Μεγαλόπρεπα το διατύπωσε ο Αναξίμανδρος στο μόνο σωζόμενο απόσπασμα από το έργο του.

Simplicius, In Phys., 24, 13 = DK12 B1: ᾽Αναξίμανδρος …ἀρχὴν …εἴρηκε τῶν᾽όντων τὸ ᾽άπειρον … “εξ ὧν δὲ η᾽γενεσις᾽εστι τοῖς οὖσι, καὶ τὴν φθορὰν εἰς ταῦτα γίνεσθαι κατὰ τὸ

χρεών· διδόναι γὰρ αὐτὰ δίκην καὶ τίσιν ἀλλήλοις τῆς ἀδικίας κατὰ τὴν τοῦ χρόνου τάξιν".
Ο Νόμος της Νέμεσης θεμελιώνει τον αναπόδραστο Νόμο της αλληλουχίας Γένεσης και Φθοράς, Γέννας και Θανάτου. Το καινούριο στην ύφανση του Κοσμικού Πέπλου βιάζει το παλαιό για να γεννηθεί και βιάζεται από αυτό όταν πεθαίνει. Ο θάνατος του καινούριου αποκαθιστά τη δίκαιη ισορροπία της κοσμικής ύπαρξης, απελευθερώνοντας τα παλαιά στοιχεία από τη δουλεία του βιασμού τους στη γένεση του καινούριου με τον θάνατό του, και νέο καινούριο αναφύεται, με την ίδια ακριβώς μοίρα. Η Μοίρα του Θανάτου είναι η Δίκη για τη Γέννηση. Και έτσι πλέκεται η κοσμική ύπαρξη. Και έτσι δημιουργείται «Κόσμος» από την ανεπικοινώνητη άγια περιωπή του Είναι. Ο Ζαγρεύς πρέπει να διαμελισθεί για να έχουμε Κάλλος φυσικής ύπαρξης. Και πληρώνουμε τον διαμελισμό του εσαεί χαιρόμενοι το αποτέλεσμά του. Πρέπει να αρνηθούμε αυτήν την χαρά της ηδονής του κάλλους για να λυτρωθούμε από τον Κόσμο.
Αυτή ήταν στις βασικές της γραμμές η μεγαλειώδης σύνθεση του Αναξίμανδρου. Όπως λέω δείχνοντας, έδειξε λέγοντας την πολυσύνθετη αρμονία του κόσμου.
Στην Αναξιμάνδρειο αρμονία υπήρχε εντούτοις ένα δυσαρμόνιο έλλειμμα και μια ανεκπλήρωτη τελειότητα. Η δεύτερη συνίστατο στο ότι ο νους επιζητεί ένα περαιτέρω «Γιατί» στην ισχύ του Νόμου της Νέμεσης, στο Δίκαιο του Αντιπεπονθότος. Μπορεί θρησκευτικά και ηθικά ο Νόμος και το Δίκαιο αυτό να εξηγεί επαρκώς τα δεδομένα της κοσμικής πλοκής, αλλά οντολογικά αφήνει κενό αφού δεν αποκαθίσταται πλήρως η νοητότητα του Είναι. Ποια είναι η μεταφυσική θεμελίωση του αναπόδραστου Νόμου της Νέμεσης; Γιατί μια ωρισμένη ρύθμιση του κοσμικού ιστού άπαξ και επιτευχθεί δεν παγώνει στην αιωνιότητα;
Γιατί μια τάξη θεών δεν σταματά τη διαδικασία διαδοχής; Αφού μάλιστα η Νέα Τάξη του Δία (κατά το επισημανθέν θρησκευτικό ανάλογο) φαίνεται να είναι η τελειωτική διάρθρωση της κοσμικής δημιουργίας. Παρόλο που και εδώ, ο νόμος της συνέχειας πίεζε ώστε να αναγνωρισθεί Διονυσιακή διαδοχή και στον Δία ακόμη, και ο μύθος της Θέτιδος (από την οποία θα εγεννάτο ο Διάδοχος του Δία) υπεδείκνυε την εσωτερική ροπή του θρησκευτικού συστήματος να συνεχίσει τη διαδικασία αντικατάστασης στη σειρά Ουρανός – Κρόνος – Ζευς. Οι Σιβυλλικοί Χρησμοί προφήτευαν ακριβώς τη συνέχιση της διαδοχής και την επανάκαμψη στο τέλος επί την αρχή. Αυτό, όπως θα δούμε έδινε το κλειδί για την ορθή απάντηση σε αυτά τα ερωτήματα.
Αλλά ταυτόχρονα κυρίαρχη ήταν η απαίτηση για μια τελική απάντηση, ένα σταμάτημα στην διαδικασία του αντιπεπονθότος. Στο Κοσμικό όλο ως όλο μεταβολή δεν νοείται. Ο Νόμος του Γίγνεσθαι δεν υπόκειται στο γίγνεσθαι. Μια τελική πράξη σπάει την αλυσίδα της Νέμεσης στην Απολλώνεια Δίκη: η μητροκτονία του Ορέστη δικαιώνεται και λάμπει μια τάξη αναδυόμενη που δεν βασίζεται στην αδικία, ούτε στην εξισορροπημένη αδικία. Η Απολλώνεια τάξη είναι η τελική ρύθμιση του Κοσμικού Είναι και είναι απολύτως φωτεινή, διαφανής, νοητή, χωρίς σκότος που να θέτει περαιτέρω ερώτημα «Γιατί» και επιζητεί περαιτέρω νόηση του Είναι. Γιατί επιμονή του «Γιατί;» σημαίνει υπόλειμμα σκότους στην νόηση του όντος, και άρα ελλιπή ταύτισή της προς αυτό.
«Γιατί» που ένθεσμα γεννάται από μια απάντηση στο Αίνιγμα της Ύπαρξης, υποδηλώνει ότι δεν έχουμε φθάσει ακόμη στον πυρήνα του Μυστηρίου του Είναι, δεν έχουμε αναχθεί στην οντολογική πρώτη Αρχή.
Στο ζήτημα αυτό της διαυγούς νόησης του ρυθμού του κοσμικού Είναι, έμενε να τελειωθεί αυτό που άρχισε ο Αναξίμανδρος. Το άλλο μείζον θέμα στο οποίο προαναφέρθηκα όμως έθετε σημαντικότερο έλλειμμα και προκαλούσε ρωγμή στο σύστημα. Τα δυο ερωτηματικά

συμπλέκονταν, ωθούσαν στην ίδια κατεύθυνση και θα εύρισκαν την ταυτόχρονη λύση τους στην Πυθαγόρεια θεωρία.

Το βασικό έλλειμμα στην Αναξιμάνδρειο νοερή σύλληψη έγκειται στον λόγο εκκρίσεως των γόνιμων αντιθέσεων από το Άπειρο. Ο λόγος ερωτά ως προς αυτό: Γιατί; Στο ερώτημα αυτό ο οντολογικός Μονισμός φθάνει τα όριά του. Με μια αδιαφόριστη αρχή των πάντων, πώς απογεννώνται τα πάντα; Για κάθε γέννηση χρειάζεται μια δυαδικότητα. Για να προκύψει κάτι, χρειάζεται να αλληλεπιδράσουν δυο παράμετροι. Δεν υπάρχει αποχρών λόγος μια μονήρης υπόσταση να προκαλέσει ως αποτέλεσμα ο,τιδήποτε, αφού θεία πέδη την υποχρεώνει να μείνει στον εαυτό της.

Βεβαίως διάφορες υποθετικές λύσεις έχουν προταθεί στον Γόρδειο αυτό Δεσμό του Είναι, και τον βασικό τύπο τους τον ιχνηλατούμε ήδη στον Μονισμό της Ιωνικής Φυσιολογίας: Η ουσία του Κόσμου (ύδωρ ή αήρ) εμπεριέχει την τάξη της μεταβολής της που είναι ο Νόμος της Αραίωσης και Πύκνωσης. Αλλά εδώ είναι προφανές ότι αυτή η απάντηση φαίνεται να λειτουργεί επειδή η πρώτη αρχή εμπεριέχει ήδη πολλαπλότητα. Εάν το ύδωρ εμπεριλαμβάνει τον νόμο πύκνωσης και αραίωσής του, αυτό μπορεί να συμβαίνει μόνον εφόσον το νερό νοείται ως σύνθετο το ίδιο: μια ορισμένη πύκνωση στο συνεχές του πυκνού-αραιού, ένα ορισμένο μείγμα (υπό άλλη διατύπωση) πυκνότητας και αραιότητας. Ο Δυισμός έτσι έχει προυπεισέλθει στη μονιστική σύλληψη.

Ο Αναξίμανδρος φαίνεται να ξεφεύγει από το έλλειμμα αυτό, αλλά απλώς πράγματι υπεκφεύγει. Από το άπειρο εκκρίνονται όχι ορισμένα όντα αλλά το γόνιμο των αντιθέσεων του κοσμικού είναι, το σπέρμα των διαφόρων πεδίων απροσδιοριστίας της κοσμικής ύπαρξης. Από την απροσδιοριστία προέρχονται απροσδιοριστίες.

Αλλά, πρώτον, και πάλι ο Γόρδιος Δεσμός του Είναι δεν λύνεται. Τι κάνει τη μοναδική Πρώτη Αρχή να εκκρίνει τα γόνιμα αυτά, αν δεν νοείται ή συνεπινοείται μια άλλη αρχή προσδιορισμού της πρώτης προς την κατεύθυνσυ αυτή;

Και, δεύτερον, τι κάνει να εξειδικεύονται οι προ-ιούσες απροσδιοριστίες, και πόθεν προ-έρχονται οι εξειδικεύσεις αυτές; Γιατί από το Άπειρο δεν εκκρίνεται η απόλυτη απροσδιοριστία εν γένει, αλλά η απροσδιοριστία του θερμού και ψυχρού, του υγρού και ξηρού, κ.ο.κ. Τα εκκρινόμενα σπέρματα, όπως όλα τα σπέρματα, έχουν εγγεγραμμένη την οργανική τους εξέλιξη. Έχουν ορισμένο χαρακτήρα απροσδιοριστίας, άρα έχουμε ήδη μια πρώτη πράξη καθορισμού. Και πώς στην μονοειδή μήτρα της Απροσδιοριστίας συλλαμβάνεται αυτός ο πρωτοκαθορισμός; Χωρίς δεύτερη αρχή; Χωρίς τίποτα που να μπορεί να προκαλέσει τη μετάβαση προς αυτήν ή την άλλη κατεύθυνση ή διάσταση; (Η λογική αυτής της δυσκολίας ήταν ακριβώς που έκανε τον Αριστοτέλη όπως είδαμε να υποστασιοποιεί το Αναξιμάνδρειο Άπειρο ως μείγμα των εκκρινομένων από αυτό γονίμων των ωρισμένων απροσδιοριστιών θερμού – ψυχρού κλπ. Αλλά η θεραπεία αυτή σκοτώνει τον ασθενή λόγο).

Ο Αναξίμανδρος είχε επίγνωση του προβλήματος. Εννόησε μια συμπληρωματική, ενύπαρκτο αρχή αΐδιας κινητικότητας μέσα στην, ή παρά την, αιωνιότητα του απόλυτου Άπειρου. Αυτή η κινητικότητα είναι η αρχή του Χρόνου. Την καλύτερη διατύπωση της θεωρίας του, από αξιόχρεω δοξογραφική πηγή, παρέχει ο Ιππόλυτος.

Hippolytus, Refutatio Omnium Haeresium, I 6, 1 – 2 Diels, Doxographi graeci, 559 = 10 Wendland = DK12 A11:᾽Αναξίμανδρος Πραξιάδου Μιλήσιος· οὗτος ᾽αρχὴν ᾽έφη τῶν᾽ όντων φύσιν τινὰ τοῦ ᾽απείρου, ᾽εξ ἧς γίνεσθαι τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸν᾽εν αὐτοῖς κόσμον. ταύτην δ ᾽αΐδιον εἶναι καὶ ᾽αγήρω [B 2], ἣν καὶ πάντας περιέχειν τοὺς κόσμους. λέγει δὲ χρόνον ὡς ὡρισμένης τῆς γενέσεως καὶ τῆς οὐσίας καὶ τῆς φθοράς. (2) οὗτος μὲν᾽αρχὴν καὶ στοιχεῖον

εἴρηκε τῶν᾽ όντων τὸ᾽ άπειρον, πρῶτος τόύνομα καλέσας τῆς᾽ αρχῆς. πρὸς δὲ τούτῳ κίνησιν ἀΐδιον εἶναι, ᾽εν ᾗ᾽ συμβαίνει γίνεσθαι τοὺς ούρανούς.

Η Απροσδιοριστία του Απείρου δεν είναι στατική. Μια τέτοια στατικότητα θα όριζε την απροσδιοριστία του Απείρου που έτσι δεν θα ήταν απόλυτη. Αλλά από το άλλλο μέρος και η κινητικότητα είναι κάποιος προσδιορισμός. Το απόλυτο Άπειρο δεν είναι κινητικό, όσο δεν είναι και στατικό. Είναι πέραν του προσδιορισμού στο πεδίο μεταβολής που ορίζεται από το δίπολο στατικό – κινητικό. Είναι επέκεινα παντός καθορισμού οιουδήποτε είδους. Και επιπλέον, έστω και σε ένα κινητικό άπειρο (αντίφαση στους όρους πραγματικά), πώς εξειδικεύονται περαιτέρω οι απροσδιοριστίες κατά τα βασικά δίπολα θερμού-ψυχρού, ξηρού-υγρού κ.λπ.; Ο Αναξίμανδρος δεν έλυσε τον Γόρδιο Δεσμό του απόλυτου Είναι. Προσπάθησε να τον λύσει, ενώ αυτός επιδέχεται μόνο κόψιμο. Η υιοθέτηση της αΐδιας κίνησης στους κόλπους του Απείρου συνιστά κατ᾽ ουσίαν παράδοση στην κυριαρχία του Δυισμού.

Την πλέρια κυριαρχία του οντολογικού Δυισμού στη Μεταφυσική εξέφρασε ο Πυθαγόρας. Και ενός Δυισμού που φαίνεται επίσης να λύνει το πρόβλημα της συνέργειας των δυο Πρώτων Αρχών χωρίς την ανάγκη λειτουργίας τρίτης αρχής. Στο Άπειρο του Αναξίμανδρου ο Πυθαγόρας πρόσθεσε τον καθαρό αντί-πόλο του: το απόλυτο Πέρας. Το ορισμένο του όντος είναι προϊόν ενός οντολογικού καθορισμού, είναι η σύζευξη δυο αρχών. Η απειρία περατώνεται και το απροσδιόριστο ορίζεται. Όπως απαιτεί ο Λόγος, οι πρώτες αρχές του όντος, δεν είναι όντα. Είναι η αφαίρεση του περατοειδούς του όντος ως όντος και η αφαίρεση του απροσδιορίστου του, της δυνατότητας του ενός ή του άλλου καθορισμού. Κάθε καθορισμός αποκλείει άλλους προσδιορισμούς οι οποίοι υφίσταντο ως οντολογικές δυνατότητες καθορισμού, ως πεδίο δηλαδή απροσδιοριστίας.

Η σύζευξη επιπλέον Πέρατος και Απείρου στην ύφανση του πέπλου του Κοσμικού Είναι δεν χρειάζεται τρίτον τι, αφού το Πέρας περαίνει και η απειρία περαίνεται κατά τη συστατική λειτουργικότητά τους. Η συμπληρωματικότητα των δυο Πρώτων Αρχών εξουδετερώνει την ανάγκη τρίτης λειτουργικής αρχής σύζευξής τους και προϊδεάζει τη λύση του Μυστηρίου της Ύπαρξης δια της Αρμονίας. Ο Κόσμος δεν χρειάζεται συνδετικό ιστό, παρά μόνον τον εναρμονισμό των στοιχείων του. Τοιουτοτρόπως δεν χρειάζεται και Τρίτη αρχή σύζευξης των δύο Πρώτων.

Η ορθή θέση ενός ερωτήματος δίνει μονοσήμαντα τη λύση του, αποκαλύπτοντας τη νοητότητα του είναι, φανερώνοντας το κρύφιο στο φως χωρίς υπόλοιπο σκοτεινότητας. Το ίδιο επιπροσθέτως και συναλλήλως δίνει την προφανή λύση και στα συνεξαρτώμενα προβλήματα κατά την αλληλουχία της ολοκληρίας του όντος. Έτσι ο Μεταφυσικός Δυισμός του Πυθαγόρα εξηγεί επιτέλους τελειωτικά, και χωρίς υπόλοιπο που να δίνει θέσμια λαβή για περαιτέρω «Γιατί;», τον θεμελιώδη Νόμο της Φυσικής Ύπαρξης, τη βασική δομή της Κοσμικής Τάξης και του Κοσμικού Ρυθμού. Ως εξής.

Χρειαζόταν ένα ακόμη βήμα για να εξιχνιάσουμε το Μυστήριο του Κοσμικού Γίγνεσθαι. Ήδη με τον Αναξίμανδρο φθάσαμε στην πηγή: τον Νόμο της Ισότητας Δράσης και Αντίδρασης. Ο Οντολογικός Δυισμός ως μεταφυσική θεωρία Δυο Πρώτων Αρχών συμπληρωματικών και αναγκαία συλλειτουργουσών, θεμελιώνει τον Νόμο εκείνο και ερμηνεύει τη Δίκη της Νέμεσης.

Το ον καθορίζεται από τη σύζευξη δυο ισότιμων και ισοδύναμων αρχών, από την αλληλεπίδραση δυο ισάξιων δυνάμεων. Η ισοσθένεια δράσης και αντίδρασης στο κοσμικό γίγνεσθαι προκύπτει από την ισοσθένεια Πέρατος και Απείρου στη συγκρότηση του Κοσμικού Είναι. Το ον, ως ουσιώδης, ευσταθής και αναγκαία ύπαρξη κατά την

προμνημονευθείσα τριπλή συνθήκη επίλυσης του αινίγματος του Κοσμικού Είναι, υπόκειται δημιουργικά στην επίδραση των δυο αυτών ισοσθενών δυνάμεων.
Δυισμός δυνάμεων, αντιθέτων και ίσων, ασκούμενος σε ένα σημείο (σύστημα) και άγων αυτό σε κατάσταση ευσταθούς ισορροπίας (την οποία και εξασφαλίζει), σημαίνει σε μαθηματική και Πυθαγόρεια διατύπωση ότι η βασική εξίσωση του είναι, είναι διαφορική δευτέρας τάξεως. Συνάγουμε και τον τύπο της. Ευσταθής ισορροπία σημαίνει ότι κάθε απόκλιση από την κατάσταση αυτή δημιουργεί αποτελεσματική ροπή αποκατάστασης της ισορροπίας. [Απόκλιση θα υπάρξει στην αναγκαία φύση των πραγμάτων γιατί το κοσμικό ον ευρίσκεται εν κινήσει και μεταβολή, έτσι ώστε η ισορροπία του να είναι δυναμική δια κινήσεως επιτυγχανόμενη, και όχι στατική δι' ακινησίας και μονής διασφαλιζόμενη].
Αποτελεσματική ροπή αποκατάστασης της ισορροπίας σημαίνει ότι η δύναμη που αναπτύσσεται επιστροφής στην κανονική κατάσταση ισορροπίας είναι ανάλογη της απόστασης απομάκρυνσης από την κατάσταση αυτή ισορροπίας. Η δύναμη είναι ανάλογη της δεύτερης παραγώγου της απόστασης ως συνάρτησης του χρόνου, και άρα η βασική εξίσωση της κοσμικής αρμονίας είναι η γραμμική διαφορική εξίσωση της δεύτερης παραγώγου της απόστασης από την κατάσταση ισορροπίας προς την απόσταση αυτή με τον κατάλληλο σταθερό συντελεστή που χαρακτηρίζει το υπ' όψιν σύστημα εφαρμογής της αρχής.
Η λύση τέτοιας διαφορικής εξίσωσης είναι η απλή αρμονική ταλάντωση που εκφράζεται με την ημιτονοειδή καμπύλη. Το απλό μοντέλο του κοσμικού ρυθμού του γίγνεσθαι είναι το Εκκρεμές με μικρές αποκλίσεις από την κατάσταση ισορροπίας. Ή άλλως ο Κόσμος είναι σαν ένα υπερσύνθετο Ελατήριο. Η περιοδικότητα είναι ο Νόμος του Κοσμικού Γίγνεσθαι. Η Κυκλικότητα αποτελεί τη σταθερότητα στον κόσμο της μεταβολής. Ο Χρόνος υπακούει στην αιωνιότητα μέσω της περιοδικότητας του κοσμικού γίγνεσθαι. Έτσι ισχύει ο Νόμος της Αιώνιας Επιστροφής και της Επανακύκλωσης, από την περιοδικότητα των εποχών του έτους μέχρι τη Διαστολή και Συστολή του Σύμπαντος, από τον Εμπεδόκλειο Μέγα Κύκλο της Κοσμικής Μεταβολής μέχρι τη Μετενσάρκωση, από τους Κύκλους των βιολογικών όντων μέχρι τους κύκλους των Πολιτισμών.
Η Πυθαγόρεια Σύνθεση φαινόταν να δίνει την τελική και τελειωτική λύση στο Αίνιγμα του Είναι. Έκοψε πράγματι τον Γόρδιο Δεσμό του;
Από τη Σάμο ο Πυθαγόρας, ώριμος πια και βέβαιος για την απόλυτη αλήθεια του Δόγματός του, πήγε στην Κάτω Ιταλία, και εκεί στις ευνομούμενες Αχαϊκές Αποικίες με κέντρο τον Κρότωνα έθεσε σε εφαρμογή το Μεγάλο Πείραμα εφαρμογής τους στην ανθρώπινη πραγματικότητα. Είχε ανακαλύψει το μυστικό του Είναι, την αρμονία της ύπαρξης. Γνώριζε το μυστήριο του ανθρώπου.
Το ανθρώπινο πείραμα απέτυχε παταγωδώς. Οφειλόταν η αποτυχία αυτή στην τυχαιότητα της εγκόσμιας ύπαρξης όταν βραχέα χρονικά διαστήματα λαμβάνονται υπόψη, ή σήμαινε ελάττωμα θεωρίας, αμάρτημα νόησης; Ο Ηράκλειτος τον κατηγορεί σκληρά και βίαια για το δεύτερο. Αβυσσαλέα η ψυχή του ανθρώπου, αποφθέγγεται, κανείς πριν από αυτόν δεν την διεξόδευσε. Άνους πολυμάθεια η Πυθαγόρεια κίβδηλη σοφία, αφορίζει. Θα δούμε τις ρήσεις του, και θα αναλύσουμε την συνεισφορά του στην πρόοδο της Ελληνικής φιλοσοφίας, στην ανέλιξη του Λόγου του Όντος.